

دین الهی با عمل محقق می‌شود

آیت‌الله تحریری با تأکید بر نقش مهم عمل در اقامه شدن دین بیان کرد: اعمال انسان در حیطه دین بسیار گسترده است. برخلاف روش‌های دیگر غیردینی و ادیان دیگر که حیطه حاکمیت دینی آنها محدود است،

آیت‌الله تحریری با تأکید بر نقش مهم عمل در اقامه شدن دین بیان کرد: اعمال انسان در حیطه دین بسیار گسترده است. برخلاف روش‌های دیگر غیردینی و ادیان دیگر که حیطه حاکمیت دینی آنها محدود است، اما حیطه حاکمیت دین اسلام وسیع است و با عمل محقق می‌شود که اعم از فردی و جمعی است و قدم به قدم تعالیم دین را که بخواهیم تحقق پیدا کند و دین اقامه شود، این اقامه دین جز با عمل میسر نیست.

به گزارش اینکنا، جلسه درس اخلاق آیت‌الله محمدباقر تحریری، از اساتید برجسته اخلاق و تولیت مدرسه علمیه مروی، با محوریت مواعظ اخلاقی امام صادق (ع) به عبدالله بن جندب، روز گذشته، ۸ اسفندماه برگزار شد. در ادامه مشروح سخنان این استاد اخلاق را می‌خوانید؛

یکی از مسائل اساسی دین و تربیت دینی، آن است که ما بعد از اصلاح اعتقاداتمان نسبت به، به کار بستن مقتضیات اعتقاداتمان پایبند باشیم. این اعتقادات بر پیاده کردن دستورات شرع مقدس در شئون گوناگون زندگی تکیه می‌کند. امام صادق (ع) در سخنان نورانی خود فرمود عملت را مانند پدری که از او تبعیت می‌کنی قرار بده؛ یعنی الگوی کارهای خودت قرار بده. پیشتر در مورد مفهوم عمل و مقصود از عمل در دیدگاه دین و اولیای دین مطالبی تبیین شد که انسان فعالیت‌های ظاهری و درونی که دارد، اینها فعالیت‌های طبیعی و یا به طور کلی انسانی است. فعالیت‌هایی که با آن چارچوب‌های دینی تحقق پیدا کند، عبارت از عمل از جانب دین خواهد بود که یا انطباق با دستورات پیدا کند و یا منطبق با دستورات نشود. هم جنبه مثبت را که انطباق باشد عمل می‌گویند و هم جنبه منفی را که شخص آگاهانه اعمالش را با آن ضوابط شرعی منطبق نکند.

بنابراین، در آیات و روایات، بسیار به این مسئله توجه شده است و ما را متنبه کرده‌اند که عمل، سازنده فکر و اعتقاد انسان است، چه اعتقاد مثبت و الهی و چه اعتقاد منفی. تأثیر عمل در اعتقادات، بسیار مهم است و به نوعی خود اعتقادات نیز یک عمل فکری است که خداوند ابزارش را در وجود ما قرار داده است که انسان با به کار بستن این ابزار به بینش‌های الهی راه می‌یابد و یا در مقابلش گام برمی‌دارد که از این دو حال خارج نیست. اگر این بینش‌ها اعتقاد قلبی شود، در این صورت می‌شود جنبه ایمان و ایمان محصول یک عمل درونی است. آن وقت اعمال دیگر مترتب بر ایمان و یا عدم ایمان می‌شود.

اساساً انسان با عمل همراه است که درونی و یا بیرونی است و آن وقت، محصول این عمل گاهی یک اعتقاد است و بینش‌هایی است که بینش مثبت، عبارت از ایمان می‌شود و منفی کفر و یا شرک. با اعمال ظاهری، مطابق این ایمان و یا عدم ایمان که محصول عمل فکری است، این ایمان روشن می‌شود و کم‌کم در وجود ما تثبیت می‌شود و ادامه پیدا می‌کند که عمل ظاهری یک نوع تأثیر دارند و پس از ایمان، اعمال درونی نیز یک تأثیر دارند. مثلاً اخلاص در اعمال و خوش بینی نسبت به خدا، می‌شود حالت‌های درونی که گاهی محصول فکر است، مانند امید به رحمت الهی و یا یأس از رحمت الهی که محصول ارتباط ما با خدا و یا قطع شدن ارتباط با خداست.

فرموده‌اند به عمل باید خیلی توجه داشته باشیم که برای انسان مؤمن کارساز است و می‌تواند در تثبیت ایمان و یا تضعیف ایمانش مؤثر باشد. اگر شخص هیچ اهمیتی به عمل نداشته باشد، کم‌کم آن ایمان کم‌سو می‌شود و آن نورانیتش را از دست می‌دهد و ممکن است مبدل به ضدش شود. این حالت‌های درونی را نباید مورد غفلت قرار دهیم. هم‌اکنون به تبعیت از دستورات شرع مقدس و هم سبک نشمردن دستورات شرع مقدس. این امور نیز به نوبه خود از اعمال انسان محسوب می‌شود. وقتی بحث عمل را مطرح می‌کنیم، نباید فقط به یک سری اعمال ظاهری بدنی اکتفا کنیم و این امور را توجیه کنیم.

اعمال انسان در حیطه دین بسیار گسترده است. برخلاف روش‌های دیگر غیردینی و ادیان دیگر که حیطه حاکمیت دینی آنها محدود است، اما حیطه حاکمیت دین اسلام وسیع است و با عمل محقق می‌شود که اعم از فردی و جمعی است. قدم به قدم تعالیم دین را که بخواهیم تحقق پیدا کند و دین اقامه شود، این اقامه دین جز با عمل میسر نیست، اما دین اولاً به یک سری اعمال لازم، در شئون گوناگون، ما را متوجه می‌کند که این مؤمنین به این حداقل‌ها پایبند باشند، چون عمل به دین مجاهده لازم دارد و مواعظی در برابر آن هست و هواهای نفسانی نمی‌گذارد که انسان از عمل تبعیت نکند. لذا وقتی که این مجاهده می‌خواهد محقق شود، دین مراحل آسان را مدنظر دارد و رسول خدا (ص) نیز فرمود من بر دین آسان مبعوث شدم؛ یعنی دینی که از حیث اعتقاد، یک حداقل‌های بینش توحیدی را از ما قبول می‌کند.

همین که به وحدانیت خدا در ربوبیت تکوینی و تشریحی معتقد شویم و ما را در دامن انبیا(ع) بیندازد، کافی است که شخص در وادی ایمان قرار گیرد، اما درک های قوی تری از مسئله ربوبیت هم هست و مسئله اداره عالم نیز مطرح است، البته درک های قوی را از عموم به صورت الزامی نخواستند. در حیطه عمل نیز اینطور است و به یک حد انجام واجبات و ترک محرمات در مرحله دعوت بسنده می کند، اما دعوت ادامه دارد که نسبت به پایبندی به امور ضروری و امور دیگر اعم از مستحبات و مکروهات است.

البته وجوب ندارد که اگر کسی صفات حسنه را تحصیل نکند عقوبت شود، بلکه در پرتو افعال شکل می گیرد و یک التزام ضمنی محقق می شود. از این نظر به عموم صفات نفسانی سفارش نشدیم جز برخی از آنها که تأثیر ناگوار در اعتقادات دارد، مانند سوءظن به خدا و اولیای الهی که مانع کمال انسان می شود و حرمت هم دارد. البته برخی از امور نظیر حسادت تا زمانی که عملیاتی نشود عقوبت ندارد، اما وقتی انسان حقوق دیگران را رعایت می کند، از تکبر او کاسته می شود. وقتی که من خوبی دیگری را درک کردم، موجب می شود حسد کمتر ظهور و بروز پیدا کند. از این رو سفارش مستقیم به اصلاح صفات رذیله نشدیم که تکلیف باشد و به جهت آن دین آسان است، اما اگر مردم به این امور هم ملزم باشند، باید عقوبت شوند و کار سخت می شود. البته راه برای کسانی که می خواهند به کمالات بالاتر برسند باز است.

غرض از این بحث، مطرح کردن دین آسان است که در مسیر کمال، انسان یک اصولی را رعایت کند. در دیگر مکاتب نیز چنین است. اما عمل دو وجه دارد؛ یکی وجه کمی و مقداری دارد که این نیز مراتبی دارد و یک وجه کیفی دارد که هر دو را به ما سفارش کرده اند که اگر بخواهیم به کمالات بالا برسیم، باید این مراحل را طی کنیم. خدای متعال کمالات والایی که برای عملی معین فرموده است، هم برای آن کسانی است که به صورت مستمر به کارهای مناسب ملتزم هستند و هم کسانی که به گونه ای به آن مسائل کیفی هم توجه دارند.

مسائل کیفی عمدتاً به اخلاص توجه می دهند و از دیدگاه دیگر، امام علی(ع) فرمود اخلاص بهترین عمل است. اخلاص یک عمل درونی است، لذا گاهی عمل ظاهرش خوب است و دینی است، اما شخص از روی ریا انجام می دهد و خدا فرمود اجرش را از همان طرف که برای او نیت کردی بگیر و انسان باید به این نکات نیز توجه داشته باشد. البته یک مرتبه ای از اخلاص که عمل درونی است واجب است و در عبادات چنین است که انسان باید این را تحصیل کند.